

Statsministerens foredrag på "Sørmarkadagene 77", 17. juni 1977.

I løpet av de siste månedene har det fra den demokratiske arbeiderbevegelsen i Norge kommet tre viktige programopplegg som utfyller hverandre og som til sammen trekker opp kursen for en fortsatt demokratisk sosialistisk reformpolitikk i Norge. Det er Arbeiderpartiets arbeidsprogram for neste valgperiode som partiets landsmøte vedtok.

Det er videre Landsorganisasjonens handlingsprogram slik dette ble vedtatt av fagkongressen.

- 2 -

Endelig er det Regjeringens langtidsprogram som ble behandlet av Stortinget for 1 uke siden.

Både når det gjelder den bærende politiske idé bak disse programmene, og når det gjelder det mer konkrete innhold, er de 3 programmene godt samordnet.

Programmene skiller seg fra hverandre ved at partiet, fagbevegelsen og Regjeringen har tre forskjellige funksjoner i vårt samfunnsliv. Det er rimelig at Regjeringens langtidsprogram er det mest konkrete, det som sterkest er knyttet til en konkret behandling av lovverk, finansielle og økonomiske saker.

Det norske samfunn har vært under stadig utforming. Det er fortsatt under omforming. Arbeiderpartiet ønsker at denne omforming ikke skal skje som et tilfeldig resultat av ukontrollerte krefters spill. Vi ønsker at den skal ledes og styres

ut fra en bestemt politisk idé.

Fordi samfunnet er under omforming, kan vi ikke bare ved en ny stortingsvalgperiode gjenta programinnholdet fra 4 år tilbake. Vårt samfunn i dag er ikke det samme som for 4 år siden. Mange av hovedproblemene er de samme. Men mange oppgaver som vi tidligere var opptatt av, har funnet sin løsning. Videre åpenbarer det seg etter hvert nye oppgaver og nye problemer. Dels er det oppgaver som oppstår som virkninger eller sideresultater av det vi har oppnådd. Dels dreier det seg om oppgaver som vi tidligere har måttet skyve til side fordi andre uløste saker var viktigere.

Arbeiderpartiets opplegg ved tidligere 4-års perioder har vært sterkt preget av behovet for økonomisk vekst, for å få mer til fordeling mellom de udekkede behov. En fortsatt

vekst i økonomien har også vært en viktig forutsetning for å sikre grunnlaget for et rasjonelt produksjonsliv som kan gi arbeid for alle.

Disse forutsetningene er like aktuelle i dag. Men vi er nå kommet inn i en fase av vår økonomiske utvikling hvor vi har muligheter og evne til å ta opp også andre oppgaver.

Langtidsprogrammet retter seg spesielt mot å gjøre det menneskelige miljø i videste forstand bedre og rikere enn i dag. Når vi er opptatt av å forbedre de mange sider ved det menneskelige miljø, både i bedriftene, ved vår areal-disponering, i våre boligområder osv., betyr ikke dette at det er dårlige samfunnsforhold som nå skal bli gode. Nei, vi står overfor å skulle gjøre et godt samfunn enda bedre.

Vi blir stadig minnet om at Norge nå er et av verdens rikeste land. Det skader ikke å gjenta dette, det er nødvendig for å kunne få et sterkere inntrykk av våre internasjonale forpliktelser, og dette forhold belyser også det totale velstandsnivå som vi befinner oss på.

Den materielle velstand som vi nå har oppnådd er i hovedsak realisert for oljevirkksomheten har satt sitt preg på vår økonomi. Det er først og fremst vårt eget arbeid gjennom mange generasjoner som har skapt dagens levestandard. Årene framover med fortsatt utvikling av den økonomiske virksomhet i landet, ikke minst innenfor oljevirkksomheten, vil gi oss muligheter til å gå videre i vår sosiale velferdspolitik. Det ligger både utfordringer og muligheter på grunnlag av den velstand vi har, og den ytterligere vekst som det ser ut

til at vi kan regne med i årene som kommer.

I løpet av en 4-års periode er det anslått at oljevirkksomheten vil kunne gi rundt 70 milliarder kroner i skatteinntekter. Dette svarer til om lag 4.000 kroner pr. innbygger pr. år. Samtidig vil oljevirkksomheten gi god og lønnsom sysselsetting til dem som direkte eller indirekte arbeider der.

Dette beløpet i økte statsinntekter som jeg refererte viser at disse tilleggsressursene er store nok til at vi kan bruke dem til gode velprioriterte formål slik at det virkelig monner og drar. Samtidig ser vi at beløpet ikke er så stort at det kan gi oss et frikort til lediggang og velstand uten egen innsats. Heldigvis får vi si.

Langtidsprogrammet legger opp en strategi for hvordan vi skal gjøre et godt samfunn bedre i årene som kommer, eller

som det også har vært sagt, å skape et kvalitativt bedre samfunn. I programmet er denne strategien uttrykt i 8 deler:

- 1) trygghet og gode levekår,
- 2) større solidaritet og likeverd,
- 3) styrking av familie og lokalsamfunn,
- 4) arbeid for alle,
- 5) bedre arbeidsmiljø,
- 6) forsvarlig forvaltning av naturressurser og miljø,
- 7) frihet, demokrati og rettssikkerhet,
- 8) internasjonal solidaritet.

Langtidsprogrammet utgjør en helhet. De 8 delområdene kan vanskelig vurderes for seg selv, men som en del av helheten. Det er også en vekselvirkning mellom det vi foretar oss på disse områdene. Men ett av dem har en klart høyere prioritet

enn de andre, det gjelder målet arbeid for alle.

Hvis vi bare ser på tallene for produksjonsutviklingen i de industrialiserte land i de siste par år, vil vi få en beroligende oppfatning av at vi har passert bunnen i det dype økonomiske tilbakeslag og at det nå går oppover igjen. I fjor gikk den samlede produksjonen i de vestlige industriland opp med 4 - 6 % i de fleste land, med noen få land liggende etter. I år vil det fortsatt være en vekst, selv om den er svakere enn i fjor. Dette kunne tyde på at himmelen er skyfri over oss og foran oss når det gjelder den økonomiske utvikling og sysselsettingen i verden. Men vi har i de siste par årene måtte trekke den kostbare lærdom at økonomisk oppgang ikke nødvendigvis behøver bety at arbeidsløsheten blir borte, at alle igjen kan finne arbeid.

Den industrialiserte verden er nå kommet inn i en tilstand hvor full sysselsetting ikke lenger følger som en selvsagt ting.

Vi må være forberedt på at forskjellige deler av vårt arbeidsliv til enhver tid vil være hardt presset i en beinhard konkurranse med utenlandske bedrifter for å holde virksomhet og sysselsetting oppe.

Under den internasjonale krisen vi har vært gjennom lyktes det Norge og noen få andre mindre land å holde sysselsettingen oppe, samtidig med at det i den vestlige verden for øvrig i alt var 14 millioner mennesker uten arbeid. Når vi lyktes så godt i dette, har det nær sammenheng med den aktive og våkne og selektive motkonjunkturpolitikk som Regjeringen har fulgt. Til dette må vi legge at oljevirkosomheten, og ikke minst de forventede framtidige oljeinntekter

har gjort det lettere for Norge å bære de store underskudd i betalingsbalansen med utlandet som har vært prisen for å holde hele folket i arbeid.

Det har på denne måten vært mulig for oss å føre en annen sysselsettingspolitikk enn de toneangivende industriland. Vi vil nok kunne greie det fortsatt, men vi må innrømme at det vil støte på store vansker om vi gjennom en lengre periode skal kunne føre en slik politikk mens ledigheten er høy i de andre landene. Derfor er det viktig å gjøre kampen for den fulle sysselsetting til en internasjonal bevegelse. Arbeiderpartiet har lagt stor vekt på å engasjere seg i dette sammen med våre politiske meningsfeller i Europa.

Både Regjeringen, partiet og Landsorganisasjonen har hver for seg, og i samarbeid gått inn for dette i de

internasjonale samarbeidsorganisasjoner hvor det har vært mulig.

Vi tok også initiativet, sammen med de andre nordiske land, til et eget faglig politisk europeisk møte om sysselsettingsspørsmålene i Oslo i april. Dette var første gang sosialdemokratiske partiledere og fagforeningsledere i Europa satte hverandre stevne med det formål å drøfte hvordan man skal kunne trygge sysselsettingen for de store lønnstakergruppene i årene framover.

I vårt eget økonomiske liv vil vi foruten en oljevirkosomhet som gir oss økonomiske ressurser trenge et sterkt og allsidig arbeidsliv og næringsliv for å skape sysselsetting, inntekter og økonomisk velferd. Vi kan ikke akseptere en situasjon med betydelig arbeidsledighet over lengre perioder, selv om vi gjennom trygdeordninger og en aktiv sosialpolitikk

kan sikre også de ledige en rimelig økonomisk standard.

En betydelig arbeidsløshet over en lengre periode er et moderne sosialt velferdssamfunn uverdigg. Arbeiderpartiet har lange og stolte tradisjoner i å holde den fulle sysselsetting på første plass i sin politikk. Vi vil derfor ikke gi opp overfor de problemer som vi fortsatt må regne med i kommende år i mange av våre konkurranseutsatte næringer. Vi vil fortsatt føre en aktiv og selektiv politikk som kan gi bedriftene muligheter til å holde hjulene i gang i den harde internasjonale konkurranse.

Avkastningen av oljevirkosomheten vil gjøre det lettere for oss å føre en slik politikk. Men det trengs politisk en vilje og mot til å sette i verk alle de tiltak som vil kunne bli nødvendige. Til dette vil vi som drivkraft ha den sterke

politiske forpliktelse til å gi sysselsettingspolitikken førsteprioritet, som vårt langtidsprogram og arbeidsprogram innebærer.

Når vi i langtidsprogrammet understreket trygghet og gode levevilkår som et av hovedmålene betoner vi samtidig at det ikke er en bestemt fart i den økonomiske vekst som er målet. Det er innholdet i veksten som teller. Vi erkjenner også at produksjonsveksten har sin pris. Den medfører omstillinger i næringsliv og bosetting, den stiller krav til arbeidsinnsats, den skaper økte belastning på arealer og naturressurser, og den kan føre til miljøproblemer. Vi må derfor sørge for at veksten i det økonomiske liv avpasses til de kostnader og ulemper som en fortsatt vekstpolitikk skaper.

Vi vil kunne velge om vi vil ta ut resultatene av vår økonomiske virksomhet som høyere inntekter, høyere fellesforbruk

eller mer fritid. I en balansering mellom disse formål regner Regjeringen med at det vil være grunnlag for mot slutten av 4-års perioden å kunne utvide fritiden slik at det svarer til en femte ferieuke.

Større solidaritet og likeverd er slagord med gamle og sterke tradisjoner i arbeiderbevegelsen. Det innebærer nå som før en politikk som i særlig grad løfter opp velferden til de svake grupper.

Her ligger f.eks. oppgaven å gi mest mulig likeverdige utdanningsmuligheter for all ungdom, uansett hvor de vokser opp. Vi har også under dette mottoet den betydelige oppgaven å skape bedre økonomiske forhold for våre eldre og uføre. Den konkrete utforming av en opptrapping av folketrygdens ytelser på dette område er under utredning. Det er Regjeringens

hensikt å snart dette utredningsarbeid er avsluttet å sette i verk en slik opptrappingsplan. Arbeiderpartiet har forpliktet seg til dette i den neste valgperioden.

Den omforming av lokalsamfunnene som har funnet sted, og andre trekk i lokalmiljøet, f.eks. at husmødre i større utstrekning enn tidligere søker seg ut i arbeidslivet, har skapt nye oppgaver i velferdsstaten.

Både familien og lokalsamfunnet er i stor utstrekning de enkelte menneskers eget ansvar. Men i en rekke beslutninger som treffes i politiske organer, kan det legges større vekt på følgene for familie- og lokalsamfunn som sosiale enheter. Regjeringen vil i denne sammenheng føre en politikk som kan bevare og styrke familiens stilling i lokalsamfunnet. Blant de tiltak vi vil sette i verk er rett til arbeidsfri for foresatte under barnas sykdom. Videre vil vi åpne adgang for

mer fleksible ordninger for nedkortet arbeidstid for småbarnfamilier. Vi vil øke utbyggingen av barnehager i landet, med sikte på å skaffe så mye som 100.000 plasser i 1981. I boligpolitikken vil vi fortsette linjen med ikke bare å legge vekt på å bygge flest mulig nye boliger, men på å gi dem en bedre standard med større vekt på bomiljøet og på behovet for å gjøre den gamle bomasse bedre.

En politikk som gir arbeid for alle vil i første rekke gå ut på å sikre sysselsettingen, og unngå at folk blir arbeidsledige.

Men det er mange andre sider ved forholdene i arbeidslivet som nå kaller på en mer aktiv holdning fra myndighetenes side. Det gjelder behovet for på en bedre og mer smidig måte enn i dag å kunne kombinere arbeid og trygd. Vi må legge

større vekt på attføring innenfor bedriftene. Det gjenstår fortsatt betydelige oppgaver for å bygge ut den vernede sysselsetting. For å møte kvinnenenes sterkere ønske om adgang til lønnet arbeid vil det også være behov for spesielle opplæringskurs for lettere, å skaffe dem jobb. En annen utsatt gruppe på arbeidsmarkedet er ungdom. Bedre samarbeid mellom skole og arbeidsliv, offentlig støtte til korte kurs med arbeidsplassering og opplæring i bedriftene er eksempler på tiltak som kan gjøre det lettere for ungdom å finne arbeid på et vanskelig arbeidsmarked. Vi har oppnådd betydelige erfaringer fra dette arbeidet under de siste årene hvor arbeidsmarkedet har vært særlig vanskelig. På dette grunnlag og med Arbeiderpartiets politiske forpliktelse på dette område vil vi fortsatt arbeide for å lette ungdommens muligheter til å finne en jobb.

Historikerne vil kanskje en gang strides om hvilke saker var de viktigste i den valgperioden vi nå har bak oss. Personlig vil jeg satse på at arbeidsmiljøloven vil bli stående som et monument over denne stortingsperioden. Den har flere grunnleggende siktemål som alle er rettet mot å gjøre arbeidsplassene sikrere, sunnere og mer meningsfylte. Gjennomføringen av denne loven vil være en langsiktig prosess.

Det er ikke bare tale om investeringer i bedriftene for å gjøre arbeidsmiljøet sunnere og tryggere, selv om dette er viktige deler av den nye loven. Den del av disse oppgavene som på lengre sikt kanskje er de viktigste er å styrke arbeidstakernes innflytelse på sitt arbeidsmiljø. En gjennomføring av arbeidsmiljøloven forutsetter en samtidig utvidelse av det indre demokrati i bedriftene. Fagbevegelsen vil få en

betydelig oppgave i denne sammenheng.

Demokratiet i arbeidslivet vil vi på denne måten kunne bygge ut både nedenfra og ovenfra. Nedenfra med utgangspunkt i arbeidsmiljølovens målsettinger. Ovenfra med utgangspunkt i de ansattes medbestemmelse i bedriftenes ledelse. På dette felt står vi på lengre sikt overfor den oppgave å gjøre de ordninger vi har fått mer effektive og meningsfylte, og dessuten trekke med de bedrifter og arbeidsplasser hvor man ennå ikke har etablert slik medbestemmelse.

Arbeiderpartiets politikk har alltid vært preget av å skape likestilling mellom privilegerte og ikke-privilegerte i samfunnet.

En viktig side av det er arbeidet for likestilling mellom kvinner og menn. Vi vil fortsatt arbeide med å skape mer likeverdige muligheter for kvinner til å velge sitt

yrke og arbeid. Videre vil vi fremme et nytt forslag til lov om likestilling mellom kjønnene.

I langtidsprogrammet har miljøpolitikken og ressurspolitikken fått en viktig plass. Hovedretningslinjen er at naturressurser og miljø må forvaltes slik at det gir trygghet for gode livsvilkår i framtida. Vi må legge til grunn et omfattende miljøbegrep for vår politikk på disse områder. Naturressursene må vernes på en måte som ikke ødelegger senere generasjoners muligheter til utfoldelse. Et særlig problem og en påtrengende og meget kostbar oppgave ligger i kampen mot forurensingene. Dette vil være en betydelig side av vår miljøpolitikk.

Med den forventede økende internasjonale knapphet og høyere pr's på energi må også det norske samfunn begrense

veksten i sitt energiforbruk. Da det nå går raskt mot slutten av vannkraftutbyggingen i Norge, er det særlig viktig å økonomisere med elektrisitet. Regjeringen vil kombinere energiøkonomisering og redusert vekst i energiforbruket med full sysselsetting og fortsatt produksjonsvekst. Vi tar sikte på i 1979 å legge fram for Stortinget et energipolitisk program. Det vil her bli tale om en oversikt over disponeringen av gjenstående vannkraftressurser, og en vurdering av hvordan ytterligere behov for elektrisitet skal kunne dekkes.

Internasjonal solidaritet er en viktig ramme for vår nasjonale politikk. Denne kommer til uttrykk når det gjelder vår forsvars- og sikkerhetspolitikk, og den kommer også sterkt til syne i vårt forhold til utviklingslandene.

I vår forsvars- og sikkerhetspolitikk vil Regjeringen fortsatt bygge på det som har vist seg å gi oss et trygt

grunnlag i en vanskelig verden, med utgangspunkt i den vestlige forsvarsalliansen i NATO.

Når det gjelder vårt forhold til utviklingslandene har Regjeringen gitt klare erklæringer om vår tilslutning til en ny økonomisk verdensordning som vil kunne gi utviklingslandene en noe rimeligere del av verdens samlede inntekter. Prisen for dette vil være at vi selv må avstå noe av vår velstand til de fattige landene. I tillegg til den aktive politikk for den direkte utviklingshjelp som Regjeringen har gått videre med, vil vi i de internasjonale sammenhenger hvor vi kan påvirke utviklingen, arbeide for å fremme den nye økonomiske verdensordning.

Vår samlede høye økonomiske velstand vil gjøre det mulig for oss, og lettere for oss å øke våre ytelser til

utviklingshjelp. Regjeringen tar sikte på å øke disse innsatsene til et omfang som svarer til 1,3 % av vårt brutto nasjonalprodukt. Selv om dette er en betydelig øking i forhold til det nivå vi er på i dag, bør vi med en viss beskjedenhet erkjenne at det neppe kan sies å være en overdrevet stor innsats av et rikt land å avgi 1,3 % av sin inntekt til den internasjonale omfordeling av inntekter. Men arbeidet med de store internasjonale spørsmål må ikke skygge for samarbeidet med europeiske land, i særdeleshet våre nordiske naboland.

Både i vår nasjonale og internasjonale politikk må vi fortsatt ha utgangspunkt i at vi deler viktige sider av vår historiske, kulturelle og sosiale arv med disse land.